

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

OPŠTA GIMNAZIJA

Predmetni program

LATINSKI JEZIK

III razred

Podgorica

2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA.....	3
B. ODREĐENJE PREDMETA.....	3
C. CILJEVI PREDMETA	3
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	6
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	8
III razred.....	8
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	14
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA	16
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA	19
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA	27

A. NAZIV PREDMETA LATINSKI JEZIK

B. ODREĐENJE PREDMETA

Latinski jezik ima ulogu da doprinese cjelokupnom intelektualnom razvoju učenika¹. Poznat je značaj koji je latinski jezik, uz starogrčki, imao u razvoju većine savremenih evropskih jezika, a samim tim izuzetno je važno poznavanje latinskog jezika za učenje, ne samo njemu srodnih romanskih, već i svih drugih indoevropskih jezika. Svi mi se, u svakodnevnoj komunikaciji, služimo riječima poteklim ili preuzetim iz klasičnih jezika. Naučna i stručna terminologija zasnovana je, u značajnoj mjeri, na latinskom. Književna djela rimskih pisaca predstavljaju jedan od značajnih temelja i naše civilizacije i kulture.

Učenjem latinskog jezika učenicima se pruža mogućnost da bolje razumiju discipline koje izučavaju u gimnazijama. Sadržaji latinskog jezika sa svojim neprolaznim vrijednostima predstavljaju neraskidivu vezu ovog predmeta sa humanističkim sadržajima. Jasno je da latinski jezik, najčešće pogrešno nazvan „mrtvim jezikom”, predstavlja pravo bogatstvo najrazličitijih znanja koja su, više od dvije hiljade godina, nezamjenljiva i duboko ukorijenjena u svim područjima ljudske djelatnosti. Osim toga, latinski jezik je u antičkom periodu (zajedno sa grčkim), a zatim tokom srednjeg vijeka i razdoblja humanizma, bio *lingua franca*, službeni komunikativni jezik Crkve, nauke, obrazovanja, često visoke politike i govorni jezik obrazovanih ljudi.

Latinski jezik je sastavni dio programa stranih jezika u okviru Nastavnog plana za gimnaziju kao obavezni predmet u trećem (III) razredu opšte gimnazije. Nastava se realizuje sa dva (2) časa sedmično, odnosno sedamdeset dva (72) časa na godišnjem nivou.

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80–85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
III	2	72	58–61	11–14	29 (40%)	43 (60%)

Predmetni nastavnik ima slobodu da 15 do 20 % otvorenog dijela nastavnih sadržaja realizuje u saradnji sa učenicima, sa drugim stručnim aktivima ili upravom škole, u zavisnosti od mogućnosti koje proizilaze iz gradiva (prilagođeni kraći tekstovi, projekat, pripremanje izložbe, čas timske nastave...).

C. CILJEVI PREDMETA

Osnovni cilj nastave ovog predmeta je uočavanje, spoznavanje i prepoznavanje same jezičke strukture, razumijevanje civilizacijskog konteksta u kojem te strukture postoje kao prenosioци određenih poruka, usvajanje konkretnih jezičkih sadržaja, sve do njihovog prevođenja na maternji jezik.

Cilj nastave latinskog jezika, shodno ovom Programu, je da učenik:

¹ Svi izrazi koji se u ovom dokumentu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

- razvija dobru lingvističku osnovu za dalje izučavanje jezika, tj. da uoči, spozna, razumije i prepozna jezičku građu latinskog jezika;
- usvoji osnove latinskog jezika upoređujući ga sa našim jezikom kao temeljem učenja svakog stranog jezika;
- razumije jednostavnije (kraće) tekstove na latinskom jeziku i da ih može prevesti na maternji jezik;
- upozna latinsku terminologiju u savremenim jezicima;
- upozna i razumije civilizacijski kontekst u kojem ta građa postoji kao prenosilac određenih informacija;
- uoči značaj kulturnog nasljeđa antičke kulture;
- podstiče pravilan razvoj harmonične ličnosti u intelektualnom, emocionalnom i moralnom smislu, kroz upoznavanje sa klasičnim naukama prožetim dubokim humanizmom;
- razvija kreativno i kritičko mišljenje i osjećaj za lijepo;
- razvija samopouzdanje, samostalnost u radu i kreativnost;
- stiče kulturu lijepog ponašanja i razvija sposobnost slušanja i uvažavanja mišljenja drugog;
- razumije potrebu postojanja humanih odnosa među polovima i prema različitim jezicima i kulturama;
- razvija svijest o vlastitoj kulturi i tradiciji i da, šireći svoja znanja o kulturama drugih naroda, radi na podizanju svijesti o značaju multikulturalizma i plurilingvizma.

Da bi se navedeni ciljevi valjano realizovali, neophodno je razvijati jezička znanja i kompetencije, kao i generičke vještine.

- ***Lingvistička kompetencija***

Učenici:

- upoznaju fonetiku, morfologiju, sintaksu, semantiku, leksiku latinskog jezika na prilagođenim tekstovima i na taj način razvijaju sposobnost za usmenu i pisanu upotrebu pojedinih riječi i rečenica;
- stiču i razvijaju sposobnost analize i sinteze;
- stiču i razvijaju sposobnost samostalnog i kreativnog razmišljanja.

- ***Sociolingvistička kompetencija***

Učenici:

- razvijaju sposobnost razumijevanja latinskih tekstova u pogledu njihove namjene i primjene, a sve te kategorije prepoznaju i povezuju sa kategorijama u našem jeziku i stranim jezicima koje uče.

- ***Diskursna kompetencija***

Učenici:

- razvijaju strategije koje im omogućavaju da stvore primjeren usmeni i pisani tekst (organizuju, strukturiraju i prilagođavaju poruku, vodeći računa o činjenici da latinskom jeziku nedostaje komunikacijski aspekt, tj. nedostaje sporazumijevanje na njemu).

- ***Strategija rješavanja problema***

Učenici:

- razvijaju sposobnost definisanja prirode problema, procjenjivanja alternativa i predlaganja mogućih rješenja.

- ***Sociokulturološka znanja***

Učenici:

- upoznaju važne aspekte društava i kultura, koji su pripadali teritoriji moćnog Rimskog carstva, sa govornog područja latinskog jezika i postaju svjesniji sličnosti i razlika između svijeta u kojem žive i onog koji upoznaju kroz učenje latinskog jezika;
- razvijaju odnose pojedinca prema zajednici, uočavaju i razumiju veze između antičkih i naših vremena;
- razvijaju svijest o drugim narodima i kulturama, a kroz uočavanje kulturoloških i jezičkih sličnosti i razlika razvijaju svijest i o vlastitim kulturnim vrijednostima;
- razvijaju kritičku svijest o istorijskom kontinuitetu i formiraju civilizacijske stavove.

- ***Poznavanje strategija samostalnog učenja i podsticanje cjeloživotnog učenja***

Učenici:

- upoznaju i razvijaju strategije samostalnog učenja (aktivnosti koje koriste pri sticanju, čuvanju i upotrebi znanja), čime se osposobljavaju za permanentno učenje;
- osposobljavaju se da koriste različite izvore (gramatika, rječnici, sekundarna građa) za sticanje novih jezičkih ili književnih sadržaja;
- osposobljavaju se da preuzimu odgovornost za vlastito učenje i znanje, da oblikuju lične ciljeve učenja i da samostalno vrednuju svoja dostignuća;
- osposobljavaju se za djelovanje u višejezičnom i interkulturalnom okruženju.

- ***Vještine upravljanja sobom***

Učenici:

- razvijaju sposobnosti postavljanja ciljeva, organizacije vremena za njihovu realizaciju, sposobnost samoprocjene, kao i samopoštovanje, samopouzdanje, odgovornost, samostalnost, produktivnost i upornost u radu.

- ***Razvoj medijske pismenosti***

Učenici:

- Se osposobljavaju za sticanje informacione pismenosti kroz pronalaženje, analizu i evaluaciju podataka poruka u različitim oblicima.

- ***Kreativnost***

Učenici:

- se osposobljavaju za stvaranje originalnih ideja i rješavanje problema u savladavanju sadržaja latinskog jezika.

- ***Kritičko mišljenje***

Učenici:

- se osposobljavaju se da kritički izvode zaključke, procjenjuju ponuđene podatke i informacije i na osnovu njih formiraju vlastito mišljenje.

- **Interkulturalna kompetencija**

Učenici:

- upoznaju važne aspekte društva i kulture u Rimskoj državi i postaju svjesniji sličnosti i razlika između tog i društva u kojem žive.

Generičke vještine

- **Vještine saradnje i timskog rada**

Učenici:

- razvijaju vještine saradnje i timskog rada (npr. pažljivog slušanja sagovornika, uvažavanja) prilikom zajedničkog rada na nekom projektu, koje im omogućavaju da uspješno izvrše postavljene zadatke.

- **Komunikacijske vještine**

Učenici:

- ovladavaju vještinama interakcije sa drugima, bez obzira na to što latinski jezik nema komunikacijski aspekt, kako bi postigli željene rezultate.

* Komunikacija ne predstavlja isključivo razgovor između dvije ili više osoba, komunicirati se može na razne načine (čitanje, pisanje, slika, znak itd).

- **Informaciono-komunikacione vještine**

Učenici:

- ovladavaju vještinama koje im pomažu da pretražuju, analiziraju i prezentuju informacije na kritički način u eri informatičkog i digitalizovanog svijeta.

- **Rješavanje problema**

Učenici:

- razvijaju sposobnost definisanja prirode problema, procjenjivanja alternativa, predlaganja izvodljivih rješenja i određivanja ishoda različitih opcija.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Značaj povezanosti – korelacije među predmetima posebno je izražen u lakšem razumijevanju međusobno povezanih nastavnih predmeta. Korelacije podstiču kvalitetnije i kreativnije učenje, kao i kritičko mišljenje. Povezivanje sadržaja latinskog jezika i drugih predmetnih oblasti upućuje nastavnike na timski rad i uvid u nastavne sadržaje, kako na horizontalnom, tako i na vertikalnom nivou nastavnog plana, dok učeniku omogućava da lakše i bolje shvati i usvoji sadržaje latinskog jezika.

Na prvom mjestu treba naglasiti neophodnost korelacije sadržaja latinskog jezika sa sadržajima **maternjeg i stranih** jezika koje učenik uči. Obaveza svakog nastavnika latinskog jezika je da najprije istakne pripadnost indoevropskoj porodici jezika, zastupljenoj na ogromnom prostoru počev od jugozapadne i južne Azije pa sve do, skoro čitave, Evrope (zajednička pripadnost ovoj najrasprostranjenijoj jezičkoj porodici iskazana je sličnostima u fonetici, morfologiji i leksici). Klasični

jezici očuvali su indoevropsku jezičku struktru, ali i veliku sličnost između latinskog i pojedinih, ne samo romanskih, evropskih jezika. Ta se očigledna sličnost može lako pratiti u semantici, frazeologiji, morfologiji, sintaksičkoj strukturi. Upoređivanjem korijena velikog broja riječi u maternjem jeziku i većini indoevropskih jezika sa latinskim, moći će se sagledati istovjetnost ili sličnost korijena riječi. Svakodnevno govorimo latinski, a toga nijesmo svjesni, dok se u brojnim riječima ispod sloja odomaćenog termina u maternjem jeziku kriju zaboravljeni jezici. Da bi se brojne latinske riječi pravilno upotrebljavale, treba ih upoznati i shvatiti. Već usvojena znanja iz maternjeg kao i stranih jezika olakšavaju razvijanje jezičkih vještina, razumijevanje i usvajanje gramatike i leksike latinskog jezika, počev od pisma, preko obrade gramatičkih sadržaja na nivou sintakse, upoređivanja određenih gramatičkih kategorija, građenja riječi, gramatičke terminologije. Neophodno je, dakle, učenicima neprestano ukazivati na korelaciju sa maternjim jezikom i stranim jezicima koje uče (prirodni i gramatički rod, komparacija pridjeva, pomoćni glagol i sl).

Osim korelacije sa jezicima, postoji i neraskidiva veza sa ostalim društvenim i prirodnim naukama:

- **istorijom, geografijom** (kroz nastavu istorije i geografije učenik stiče znanja o geografskim i istorijskim karakteristikama, a samim tim lakše će shvatiti istorijske uslove u kojima je nastala Rimska država, i formirati realnu predstavu o prostoru koji je obuhvatala i kojim je vladala);
- **filozofijom, sociologijom** (kroz korelaciju sa ovim predmetima učenik će dobiti mnoge informacije o društvu i društvenim odnosima u doba Rima, ali i u drugim vremenskim periodima, te će ih moći upoređivati i bolje shvatiti tekstove rimskih pisaca; takođe, biće u mogućnosti da bolje shvati visoke etičke principe kojima su se rukovodili najumniji Rimljani); stiče znanja o drugačijim načinima razmišljanja i drugačijim običajima u različitim vremenskim periodima, o odnosima u zajednici i načinima života u porodici, u školi; uči se uvažavanju različitosti, upoznavanju prava čovjeka...;
- **psihologijom, umjetnostima, matematikom, biologijom, fizikom**, itd.. (uz korelaciju sa ovim predmetima, učenik stiče znanja o karakteristikama kultura različitih zemalja i naroda, korelacija sa ovim predmetima podstiče razvoj kulture dijaloga, olakšava izučavanje ovih predmeta, budući da učenik shvata kako naučna i stručna terminologija počiva na temeljima latinske leksike, i da je latinski jezik, na taj način dio i tih predmeta, ali i dio većine savremenih evropskih jezika);
- nastava latinskog jezika može se, preko određenih tekstova na latinskom jeziku, povezati i sa **ekologijom, održivim razvojem, preduzetništvom**, ili preko tekstova vezanim za istoriju i kulturu sa **zdravim stilovima života**, npr. sistem akvadukta, kanalizacija u samom gradu Rimu, javna kupatila itd.

Pored povezanosti sa formalnim predmetima koje učenik uči, za uspješno učenje mora se naglasiti i važnost međupredmetnih tema "koje nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koje su po strukturi interdisciplinarne", a koje podstiču razvijanje određenih vještina kao što su: komunikacijske, lične, socijalne i druge, koje učenici razvijaju i upotrebljavaju kod različitih predmeta (usmeno ili pisano sporazumijevanje, upotreba kompjuterske i druge tehnologije, savladavanje strategije učenja, rješavanje problema i konstruktivno rješavanje sukoba, podstiču razvoj samopouzdanja i odgovornosti, tolerancije i komunikacije zasnovane na argumentima, razvoj preduzetništva, razvoj svijesti o prirodnom okruženju, zdravim stilovima života).

NAPOMENA: Međupredmetne oblasti/teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i svi su ih nastavnici obavezni ostvarivati. Međupredmetne oblasti/teme jesu sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta. Među njima treba istaći sljedeće:

- Učenje učenja;
- Lični i socijalni razvoj;
- Zaštita zdravlja i okoline;
- Aktivno građanstvo;
- Multikulturalnost;
- ICT.

Učenici će, uz pomoć profesora, iz priloženih tekstualnih vježbi, obrađivati rečenice koje se svojim vokabularom dotiču prethodno pomenutih sadržaja, te se na taj način prožimaju sa drugim predmetima.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

III razred

<p>Obrazovno-vaspitni ishod 1 SLUŠANJE <i>Na kraju učenja učenik će moći da razumije izgovorene riječi ili glavnu misao kratkih rečenica i kraćih tekstova.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – raspoznaje glasove i određuje naglasak latinskog jezika; – prepoznaje i imenuje grupe glasova; – prepozna riječi, izraze, i gramatiku; – prepoznaje glavnu misao ili poruku u slušanom tekstu; – povezuje sadržaj teksta sa crtežom ili slikom; – na osnovu slušanja razlikuje klasični i tradicionalni izgovor; – izvršava postavljene zadatke verbalno i neverbalno.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>a) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – slušaju živi i/ili snimljeni govor; – uočavaju i prepoznaju glasove, gupe glasova i naglasak riječi; – slušaju kratke tekstove i provjeravaju tačnost informacija navedenih promijenjenim redosljedom riječi; – tokom slušanja izvršavaju zadatke: <ul style="list-style-type: none"> a) verbalno (objašnjavaju kvantitet sloga i naglasak; ponavljaju riječi i kratke rečenice tačno naglašene); b) neverbalno (dijele izgovorene riječi na slogove, poštujući određena pravila, određuju naglašeni slog i naglasak izgovorenim riječima); – povezuju izgovorene riječi sa slikom.
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 2 ČITANJE I RAZUMIJEVANJE PISANOG TEKSTA <i>Na kraju učenja učenik će moći da čita naglas, razumije smisao i nalazi traženu informaciju u kratkim pisanim tekstovima, i da radi morfološku i sintaktičku analizu pročitano teksta.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni nastanak latinskog pisma; – prepoznaje i navodi slova i objašnjava karakteristike latinskog pisma;

- nabroji i ponovi razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora;
- označi kvantitet slogova i naglasak;
- nabroji vrste riječi;
- odredi elemente (karakteristike) imenske i glagolske promjene;
- objasni pravilno navođenje imenica i glagola u latinskom jeziku;
- prepozna deklinaciju imenice i konjugaciju glagola;
- čita naglas pravilno izgovarajući poznate riječi i kratke rečenice;
- ispravno pročita i odredi funkciju riječi u rečenici;
- uočava sličnosti i razlike između latinskog i pravopisa maternjeg jezika;
- analizira rečenice morfološki i sintaktički;
- razvrstava riječi prema prethodno usvojenim zvučnim modelima;
- prepoznaje i čita (u sebi i naglas) riječi i kratke i jednostavne tekstove;
- samostalno radi na pronalaženju podataka potrebnih za učenje;
- bolje razumije značenje riječi latinskog ili stranog porijekla u tekstovima kao što su: novinski članci, radio i TV emisije, književna ostvarenja i sl.;

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- navode znakove latinskog pisma;
- povezuju pročitani tekst sa ilustracijama i rješavaju jednostavne pisane zadatke;
- pravilno čitaju jednostavni kratki pisani tekst uočavajući razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora;
- čitaju i odgovaraju na jednostavna pitanja i uputstva u vezi sa pročitanim tekstom;
- čitaju kratke tekstove i provjeravaju tačnost informacija navedenih promijenjenim redoslijedom riječi;
- pokazuju interesovanje za razumijevanje teksta, kao i radoznalost i kreativnost prilikom prevođenja s latinskog jezika na maternji, i obrnuto;
- rade morfološku i sintaksičku analizu rečenice/kraćeg teksta;
- repoznaju vrste riječi definišući elemente nominalne i verbalne kategorije;
- prave poređenja između latinskog jezika i maternjeg, odnosno stranih jezika koje uče;
- odgovaraju na pitanja, zaokružuju tačne/netačne tvrdnje;
- samostalno koriste dvojezične rječnike;
- pronalaze tražene podatke iz teksta koji čitaju;
- rade zidne slike – ilustracije sa tekstom klasičnog i tradicionalnog pisma ili na teme iz svakodnevnog života Rimljana;
- popunjavaju praznine u tekstu i tabele;
- popunjavaju ukrštenice i rješavaju osmosmjerke.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

USMENO IZRAŽAVANJE

Na kraju učenja učenik će biti u stanju da usmeno reprodukuje tekst na latinskom jeziku koji sadrži poznate riječi, izraze, gramatiku i leksiku, vodeći računa o naglasku i izgovoru.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- pravilno izgovara i tačno naglašava riječi;
- samostalno pronalazi odgovarajuće primjere za gramatička pravila vodeći računa o naglasku i izgovoru;
- samostalno koristi izvore znanja (traži riječi u dvosmjernim rječnicima; traži neophodne informacije na internetu, i sl);
- pravilno rječnički navodi riječi iz latinskog jezika;

- odredi strukturu rečenice, funkciju riječi i njihove odnose;
- prepozna, razlikuje i povezuje gramatičke strukture u tekstu;
- prepozna, navodi, prevodi tražene oblike promjenljivih vrsta riječi (imenice, pridjeve, zamjenice, zamjeničke pridjeve, neke brojeve, glagole);
- prepozna, navodi, prevodi tražene oblike nepromjenljivih vrsta riječi (priloge, prijedloge, veznike, uzvike);
- razumije i koristi pojmove iz latinskog jezika u daljem obrazovanju i svakodnevnom životu;
- na osnovu latinskih riječi i izraza određuje značenje riječi u maternjem jeziku i stranim jezicima;
- učestvuje u jednostavnom razgovoru (pozdravlja, postavlja i odgovara na najjednostavnija pitanja);
- pronalazeći zajedničke osobine indoevropskih jezika, njeguje ljubav i toleranciju prema drugim jezicima i kulturama;
- recituje i na latinskom jeziku govori misli čuvenih Rimljana;
- učestvuje u dramatizaciji kratkih uloga;
- učestvuje u pripremi priredbi i izložbi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- vježbaju izgovor latinskih glasova i riječi, naglasak;
- izgovaraju glasove i skupove glasova kojih nema u maternjem jeziku i pravilno naglašavaju riječi, i kratke rečenice;
- prepoznaju morfologiju nominalnih i verbalnih kategorija, kao i sintaksu padeža;
- mijenjaju tražene oblike promjenljivih vrsta riječi (imenice, pridjeve, zamjenice, zamjeničke pridjeve, neke brojeve, glagole);
- sortiraju i grupišu oblike nepromjenljivih vrsta riječi (priloge, prijedloge, veznike, uzvike);
- igraju kratke uloge;
- recituju i navode misli poznatih Rimljana;
- navode i objašnjavaju pozajmljenice i skraćenice;
- postavljaju kratka i jednostavna pitanja i odgovaraju;
- prepoznaju i objašnjavaju razlike u strukturi aktivne i pasivne rečenice;
- individualno i/ ili grupno analiziraju prilagođene latinske tekstove, uočavaju jezičke zakonitosti i prevode tekstove na maternji jezik.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

PISANJE I PISMENO IZRAŽAVANJE

Na kraju učenja učenik će moći da prevodi kraće rečenice i prilagođene tekstove, dijelove teksta prema diktatu, samostalno prevodi u oba smjera, poštujući osnovna pravopisna pravila latinskog jezika.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- piše riječi, kratke jednostavne rečenice i kraće tekstove;
- razlikuje odnose unutar rečenice;
- prevodi tekst pomoću komentara;
- prepozna i primijeni osnove morfologije;
- prevodi i navodi tražene oblike nominalne i verbalne kategorije;
- prepozna, razlikuje i poveže gramatičke strukture u tekstu;
- piše kratke poruke, opise na poznate teme;
- objasni poruku i prevodi izreke i rečenice sa moralnom porukom i poukom;
- prevodi u oba smjera uz poštovanje i primjenu osnovnih pravila pravopisa u latinskom jeziku;
- popunjava tabele, dopisuje riječi koje nedostaju;
- usvoji i primjenjuje strategije timskog i individualnog učenja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepisuju jednostavne riječi i rečenice;
- dopunjavaju rečenice i veoma kratke tekstove;
- ređaju riječi u logičan slijed;
- pišu jednostavne poruke (samostalno ili u grupi);
- prepisuju jednostavne tekstove;
- pripremaju i izrađuju najjednostavnije zidne plakate;
- provjeravaju i ispravljaju, u paru ili samostalno, greške u napisanom tekstu;
- prepoznaju međusobne odnose i poruku u tekstu, pa ih povezuju ili svrstavaju u civilizacijski i/ili književnoistorijski kontekst;
- upoređuju i povezuju konkretne situacije iz svakodnevnoga života s primjerima iz književno-istorijskog konteksta i prilagođenog teksta na latinskom jeziku.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

MULTIKULTURALNOST/ISTORIJA I KULTURA

Na kraju učenja učenik će moći da razumije, istražuje, pronalazi veze, procjenjuje informacije, upoređuje sličnosti i razlike između svoje kulture i tradicije i kulture i tradicije stanovnika Rimske države.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- istraži i upozna važne aspekte društva i kulture u Rimskoj državi;
- odredi razlike i sličnosti između rimskog i društva u kojem živi;
- odredi uzroke tim razlikama i sličnostima stavljajući ih u određeni vremenski kontekst;
- da kritički procijeni sličnosti i razlike između vlastite kulture i kulture rimskog društva;
- uoči i ističe važnost poštovanja vlastite kulture i drugih kultura;
- usvoji i razvije osjećaj za humanističke vrijednosti kao što su prijateljstvo, saradnja, altruizam i tolerancija, empatija;
- razvija svijest o drugim narodima i kulturama;
- istražuje, pronalazi veze, procjenjuje i upoređuje sličnosti i razlike među kulturama;
- kroz uočavanje kulturoloških i jezičkih sličnosti i razlika razvija svijest o vlastitim kulturnim vrijednostima;
- razvija sistematičnost, samostalnost i odgovornost u radu;
- razvija kritički odnos i uvidi neophodnost aktivnog učešća u pitanjima od značaja za zajednicu u kojoj živi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Aktivnosti učenja

Učenici:

- citiraju i smještaju sentencije iz latinskog jezika u civilizacijski i književno-istorijski kontekst;
- samostalno koriste različite izvore informacija, uključujući i elektronske medije, da opišu sličnosti i razlike između različitih kultura;
- prikupljaju informacije o drugim kulturama, identifikuju vrijednosni sud u odnosu na druge kulture ili razvijaju vlastiti stav;
- poznaju osnove i značaj rimske kulture i civilizacije;
- navode i opisuju obilježja svakodnevnog života u Rimu (porodica, odjevanje, obrazovanje, običaji, stanovanje i kuća, kalendar, imena);
- prepoznaju i navode rimsko nasljeđe na prostoru današnje Crne Gore (tragovi antike: Risan-mozaici, Budva, rimski putevi, Duklja...);
- uočavaju i navode obilježja rimske političke (etape u razvoju i njihove karakteristike) i kulturne

(arhitektura, religija, pozorište...) istorije; <ul style="list-style-type: none"> – pretražuju, analiziraju i prezentuju informacije; – klasifikuju dobijene podatke i poruke u različitim oblicima; – organizuju i pripremaju prezentacije civilizacijskih, istorijskih i književnih sadržaja (način života, kultura, društvo, tradicija, multikulturalizam, državne službe i institucije, znamenitosti...); – utvrde uzroke međukulturnih nesporazuma; – predlažu način za prevazilaženje nesporazuma; – komentarišu dodirne tačke među različitim kulturama. 	
GRAMATIČKI SADRŽAJI	
III RAZRED	
*Napomena: Preporučeni sadržaji/pojmovi odnose se na sve četiri jezičke vještine	
Uvod u latinski jezik	<ul style="list-style-type: none"> – nastanak pisma; – rasprostranjenost u vremenu i prostoru; – pripadnost indoevropskoj porodici jezika; – uticaj na nastanak savremenih evopskih jezika; – značaj izučavanja;
I. <u>Fonetika</u>	<ul style="list-style-type: none"> – abeceda; – izgovor (klasični i tradicionalni); – podjela glasova; – slog i kvantitet sloga, naglasak;
II. <u>Vrste riječi i podjela</u>	<ul style="list-style-type: none"> – promjenljive i nepromjenljive; – nominalna kategorija i rječničko navođenje; – verbalna kategorija i rječničko navođenje;
III. <u>Morfologija</u>	<ul style="list-style-type: none"> – karakteristike nominalne kategorije;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Imenice (<i>substantiva</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – I a-deklinacija; – II o-deklinacija; – III deklinacija; – IV u-deklinacija; – V e-deklinacija; – izuzeci u deklinacijama;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pridjevi (<i>adjectiva</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – pridjevi I i II deklinacije; – pridjevi III deklinacije; – komparacija pridjeva (pravilna, nepravilna, opisna i nepotpuna);
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zamjenice (<i>pronomina</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – lične i lična povratna; – prisvojne i prisvojna povratna; – pokazne; – odnosna; – upitne; – neodređene; – defektivna; – zamjenski pridjevi,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brojevi (<i>numeralia</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – osnovni; – redni; – dioni; – priloški;
	<ul style="list-style-type: none"> – karakteristike verbalne promjene: <ol style="list-style-type: none"> a. lice i broj, b. glagolska stanja: aktiv i pasiv (prebacivanje iz aktiva u pasiv), c. glagolski načini: indikativ, konjunktiv, imperativ, d. glagolska vremena: prezent, imperfekat, futur I, perfekat,

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Glagoli (<i>verba</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> pluskvamperfekat, futur II, e. glagolske imenice: infinitiv, supin, gerund, f. glagolski pridjevi: particip, gerundiv; – podjela na konjugacije; – indikativ svih vremena prezentske osnove u aktivu i pasivu; – indikativ svih vremena perfekatske osnove u aktivu; – indikativ složenih vremena u pasivu; – imperativ prezenta i imperativ futura; – pomoćni (nepravilni) glagol <i>sum esse fui</i> (u indikativu svih vremena);
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prilozi (<i>adverbia</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – podjela; – građenje i komparacija izvedenih priloga (priloga za način);
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prijedlozi (<i>praepositiones</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – s akuzativom; – s ablativom; – s akuzativom i ablativom;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veznici (<i>coniunctiones</i>) 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzvici (<i>interiectiones</i>) 	
IV. <u>Sintaksa padeža</u>	<ul style="list-style-type: none"> – prisvojni genitiv (<i>genitivus possessivus</i>); – dioni genitiv (<i>genitivus partitivus</i>); – ablativ vremena (<i>ablativus temporis</i>); – posesivni dativ (<i>dativus possessivus</i>).
V. MULTIKULTURALNOST/ISTORIJA I KULTURA	
<ul style="list-style-type: none"> – legenda o osnivanju Rima i najvažniji rimski simboli; – osnovni periodi razvoja rimske države; – osnovne rimske magistrature; – lokalitet antičke Duklje; – organizacija rimske vojske i osnovni rodovi; – osobenosti rimske religije, mitovi i kultovi; – rimski kalendar i njegove reforme; – osnovne institucije Rimske republike; – najvažnije građevine starog Rima; – rimska kupatila; – razvitak rimskog prava i Zakoni XII tablica; – rimsko pozorište; – stadioni i gladijatorske borbe; – putevi i organizacija poštanske službe; – rimski novac i osnove trgovine u Rimu; – kultura odijevanja i uređivanja kod Rimljana; – obrazovanje i škole u Rimu; – rimske kuće, porodice, robovi i život na selu; – sklapanje braka u starom Rimu, prava žena i djece; – ishrana u starom Rimu; – pozajmljenice, skraćenice i sentencije. <p>* Za sadržaje iz istorije i kulture nijesu određeni zasebni časovi s obzirom na to da ne zavise od nastavnih cjelina i tema, već su uključeni u tekst svake udžbeničke lekcije, a pozajmljenice i sentencije su, takođe, sadržajem povezane sa gramatikom svake lekcije.</p>	

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Latinski jezik nije samo jezik već pravo bogatstvo najrazličitijih znanja koja su, više od dvije hiljade godina, nezamjenjiva i duboko ukorijenjena u svim područjima ljudske djelatnosti. Zbog toga se nastava latinskog jezika mora odvijati kroz tri segmenta a to su: *jezička pismenost, razumijevanje teksta i istorija i kultura.*

Nastava latinskog jezika u velikoj je mjeri povezana sa učenikovim iskustvom i znanjem maternjeg jezika i stranih jezika koje uči. Atmosfera na času treba da bude prijatna, ali radna, jer samo na taj način može biti uspješna. U cilju što bolje motivisanosti potrebno je da učenik bude tretiran kao ravnopravan sagovornik.

Neophodno je podsticati samostalnost u radu, kooperativnost, kulturu dijaloga, toleranciju i stvoriti atmosferu uzajamnog povjerenja kako u odnosu nastavnik – učenik, tako i u odnosu učenik – učenik. Ovakav pristup treba prihvatiti i kada učenik pogriješi u izlaganju, čitanju, prilikom izrade nekog zadatka i sl. Učenika treba pustiti da završi svoje izlaganje, a poslije mu ukazati na greške i prepustiti mu da ih sam/u paru/u grupi ispravi.

Rad na času ima važnu ulogu i potrebno je da bude dobro organizovan. U tom smislu predlažemo neke načine i postupke kojima se učenicima može olakšati učenje latinskog jezika:

- praktikovati dinamičnost u svim aktivnostima, uvažavajući nivo znanja učenika;
- primjenjivati različite oblike nastave: igra po ulogama (role-play), lingvistička radionica (pronalaženje srodnih riječi), već pomenute zidne novine; izrada panoa sa ilustrovanim latinskim basnama, anegdotama i sentencijama, prezentacije sadržaja iz istorije i kulture; prezentacije rimskih jela prema receptima iz Apicijevog kuvara, itd.;
- podsticati učenike da sami izvode pravila;
- uvoditi igre riječi;
- oplemeniti nastavu primjerima iz svakodnevnog života Rimljana i informacijama iz opšte kulture u vezi sa civilizacijskim, istorijskim i gramatičkim sadržajima (lako se pamte, dopadaju se učenicima, podstiču njihovo interesovanje i stvaraju vedriju atmosferu na času);
- birati odgovarajući jezički registar;
- upotrebljavati savremena nastavna sredstva (audio uređaji, TV- dokumentarni filmovi, računari, projektori...);
- podsticati učenike na rad u grupi i paru radi saradničkog učenja i uzajamne pomoći;
- takođe, u dogovoru sa nastavnicima predmeta sa kojima je uočena korelacija, držati časove timske nastave (ogledne/ugledne). Npr.: maternji jezik-strani jezik-latinski jezik; istorija-latinski jezik... evidentno je da su učenicima takvi časovi zanimljiviji i da im zaokupljaju pažnju i utiču na aktivnost tokom časa;
- jednom ili dvaput godišnje treba dozvoliti učenicima da sami kreiraju čas (s određenim ishodom učenja);
- upoznati učenike sa kriterijumom ocjenjivanja i održavati dosljednost u tome.

Početna faza učenja ostvaruje se uz postupno razvijanje vještina usmenog razumijevanja (slušanja), pismenog razumijevanja (čitanja), usmenog izražavanja (govora), i pismenog izražavanja (pisanja). Počinje se sa kratkim diktatima, dopunjavanjem riječi ili kraćih rečenica, do višeg nivoa pismenog izražavanja, sve do prevođenja sa latinskog jezika i na latinski.

Usmeno razumijevanje – SLUŠANJE

Učenici se trude da prepoznaju, razumiju i razlikuju latinske glasove i glasovne grupe, riječi i kratke rečenice. Za početno slušanje veoma je bitan izgovor nastavnika. Prije slušanja potrebno je predstaviti sadržaj teksta, izdvojiti ključne riječi i izraze, provjeriti poznavanje teme i postaviti zadatke koje učenici treba da riješe tokom slušanja: dopunjavanje riječi i kratkih rečenica, naglašavanje, zaokruživanje odgovora i sl.

Poslije slušanja raznovrsnim aktivnostima može se provjeriti stepen razumijevanja odslušanog teksta:

- verbalno;
- povezivanjem teksta sa slikama;
- upisivanjem traženih podataka i sl.

Pismeno razumijevanje – ČITANJE I RAZUMIJEVANJE PISANOG TEKSTA

Cilj razvijanja ove vještine je da se učenici osposobe za samostalno čitanje i razumijevanje nepoznatih tekstova radi utvrđivanja osnovne ideje, određenih informacija, utvrđivanja detalja. U tom smislu preporučuje se čitanje pisama, anegdota, kraćih odlomaka iz književnih djela, izbor poezije. Poželjno je da se utvrdi korelacija nastavnih sadržaja. Prije čitanja treba zainteresovati učenike razgovorom o sadržaju teksta na osnovu naslova, provjeriti poznavanje leksike (ključne riječi i fraze) i obavijestiti ih o zadatku nakon čitanja. Tokom ili poslije čitanja mogu se koristiti sljedeće aktivnosti:

- popunjavanje praznina u tekstu/tabeli;
- rješavanje ukrštenica, osmosmjerkki;
- davanje naslova određenim dijelovima teksta;
- odgovori na pitanja i dr.

Usmeno izražavanje – GOVOR

Iako latinski jezik u naše vrijeme zanemaruje komunikacijski aspekt, značajnu ulogu treba posvetiti pravilnom izgovoru i pravilnom naglašavanju riječi, razvijati kulturu lijepog govora i ponašanja. U ovakvim aktivnostima potrebno je da sudjeluje što više učenika, a to se može postići radom u parovima ili manjim grupama. U razvijanju ove vještine u velikoj mjeri mogu doprinijeti i nastupi na priredbama (recitali, dramatizacija odlomaka iz odgovarajućih književnih djela, prezentacije i sl).

Pisanje i pismeno izražavanje – PISANJE

Za razvijanje ove vještine može se koristiti tzv. kontrolisano pisanje (transformacije rečenica, pisanje po modelu, dovršavanje teksta i sl). Metodčki pristup pisanju podrazumijeva korišćenje odgovarajuće leksike, poštovanje gramatičkih i sintaksičkih pravila, pravopisa i interpunkcije. Učenici koji polažu maturalni ispit razvijaju sposobnost prevođenja dužih tekstova i sposobnost obavljanja razgovorne komunikacije (na maternjem jeziku) o datom tekstu, vremenu, piscu, istorijskom kontekstu...

Gramatika

Program latinskog jezika ostvaruje se postupnim napredovanjem učenika u prepoznavanju i razumijevanju osnovnih gramatičkih elemenata. Kad god je moguće u nastavi treba koristiti induktivni metod pri kome učenici, na osnovu datih primjera sami dolaze do određenih gramatičkih pravila. Time se učenici podstiču na samostalno zaključivanje, oživljava se nastavni proces i doprinosi većoj trajnosti znanja. Imajući u vidu postavljene ciljeve ovog predmeta i njihovu vezu sa programima drugih predmeta, realizacija nastave mora biti usmjerena ka korelaciji sa iskustvom i znanjem učenika iz interdisciplinarnih oblasti.

Leksika

Smatra se da je učenje leksike jedan od najznačajnijih elemenata u učenju stranog jezika. Za prezentaciju i utvrđivanje nove leksike mogu se koristiti:

- predmeti i slike;
- tvorba riječi;
- pogađanje lica ili predmeta;
- igra po ulogama (role–play);
- sinonimi i antonimi – lingvistička radionica (pronalaženje srodnih riječi);
- određivanje značenja na osnovu konteksta;
- riječi kojima je zajedničko porijeklo i sl.

Razvijanje spomenutih vještina podrazumijeva vježbanje pravilnog čitanja (izgovora) i akcentovanja. Stoga će nastavnik odrediti usmena i pismena vežbanja npr. čitanja rečenica, pisanje po diktatu, zadatke dopunjavanja, rad sa rječnikom itd. Razvoju ovih vještina pridonosi učenje napamet pojedinačnih riječi, npr.: djelovi rimske kuće, prostorije u termama, gramatički termini i sl., kao i učenje napamet pozajmljenica, skraćunica i sentencija.

Nastavnik mora redovno da prati napredovanje i razvoj ovih vještina, a to postiže vrednovanjem svakog odgovora učenika, pa čak i aktivnost prilikom objašnjavanja i usvajanja novog gradiva. Brzim pitanjima moguće je ocijeniti veći broj učenika tokom jednog časa. Ocjenjivanje mora da bude dio cjelokupnog nastavnog procesa. Cilj provjeravanja znanja je da se učeniku dâ povratna informacija o radu, a nastavniku o tome u kojoj mjeri se ostvaruju ishodi definisani programom. Samo se na taj način može motivisati aktivnost učenika i održati pažnja. Gradivo se može utvrditi, kako gramatičkom analizom tekstova i uvježbavanjem gramatičkih kategorija, tako i zadavanjem domaćih zadataka (prevod rečenica na latinski jezik, provjera prevoda, objašnjenja vezana za tok rada i dr). S obzirom na to da ne postoji komunikacijska funkcija, radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja, preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem izrade testova, kontrolnih zadataka, diktata, vježbi nadopunjavanja i sl. Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa Zakonom o gimnaziji. Ocjena ne smije da bude krajnji cilj kome učenik teži. Ocjena treba da ima stimulativni karakter i treba da bude podsticaj za dalje interesovanje učenika za nastavni predmet.

Ovo su aktivnosti koje proizilaze iz postavljenih ishoda učenja i predstavljaju smjernice nastavnicima, ali se mogu dopunjavati po nahođenju nastavnika.

Napomena: Postojeći udžbenik za III razred u potpunosti prati ovaj nastavni program.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Iz Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama:

Član 5 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisuje da vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obezbjeđuje onaj stepen obrazovanja koji odgovara njihovom fizičkom, intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju.

Član 11 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisuje da se u zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, kao i od individualnih sklonosti i potreba djece obrazovni programi, pored ostalog mogu:

- a) modifikovati skraćivanjem ili proširivanjem sadržaja predmetnog programa, i
- b) prilagođavati mijenjanjem metodike kojom se sadržaji predmetnog programa realizuju.

Član 12: Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u predškolskoj ustanovi i školi ostvaruje se uključivanjem u vaspitne grupe, odnosno odjeljenja sa ostalom djecom, odnosno učenicima, uz obezbjeđivanje dodatnih uslova i pomagala i dodatne stručne pomoći, u skladu sa obrazovnim programom.

Dodatna stručna pomoć iz stava 1 ovog člana izvodi se individualno.

U zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, sposobnosti i potreba djeteta, individualni program omogućava mijenjanje, prilagođavanje i individualizaciju metodike kojom se sadržaji realizuju.

Članom 16 istog Zakona propisano je da je škola, odnosno resursni centar dužan da, po pravilu, u roku od 30 dana po upisu djeteta, donese individualni razvojno-obrazovni program za dijete sa posebnim obrazovnim potrebama (IROP), u saradnji sa roditeljem i o tome obavijesti Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i Ispitni centar.

Više informacija može se naći na sajtu:

<http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Strategijom za razvoj i podršku darovitim učenicima preporučeno je da se, u cilju razvoja darovitih učenika kroz redovnu nastavu, rad sa darovitim učenicima realizuje organizovanjem dodatne nastave, sekcija i slobodnih aktivnosti. U tom smislu neophodno je odrediti sadržaje nastave i aktivnosti tokom učenja.

1. Sadržaji ove nastave se prilagođavaju darovitim učenicima:

- a) uvođenjem **novih sadržaja** koji se inače ne uče, (ali koji su povezani s redovnom nastavom);
- b) izučavanjem **izabranih sadržaja iz redovne nastave** na apstraktnijem, složenijem nivou.

Sadržaji treba da budu primjereni interesovanjima darovitih učenika, u cilju podsticanja njihove motivacije za rad i daljeg razvoja njihovih potencijala.

2. Aktivnosti učenja

Aktivnosti učenja se prilagođavaju darovitim učenicima pomjeranjem naglaska na više nivoe kognitivne obrade sadržaja, odnosno prema rješavanju problema, kreativnom i kritičkom mišljenju. Nastavu treba organizovati tako da omogući učenicima da primjenjuju metode učenja kao što su: rješavanje problema, izrada radova, istraživanja, učestvovanje u debatama, diskusijama, procjenama, projektima. Aktivnosti učenika se mogu sprovesti kroz kreiranje prezentacija, kratke video-zapise, pripremu i prezentaciju zanimljivih mitova i anegdota vezanih za ličnosti antičkog Rima, rad na rječniku sinonima i antonima, pripremu izložbe učeničkih radova sa temama iz istorije i kulture antičkog Rima, terenski rad-organizovane izlete do arheoloških lokaliteta Duklja, Risan, Riječani itd., koji će podsticati njihovu radoznalost, stvaralaštvo i kreativnost.

Tokom realizacije ovako prilagođenih sadržaja, darovite učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već im treba omogućiti individualan ili rad u grupi na zadacima i projektima uz stručno vođenje nastavnika.

LATINSKI JEZIK	
III RAZRED	
DODATNA NASTAVA, SLOBODNE AKTIVNOSTI	
CILJEVI	<ul style="list-style-type: none"> – produbljavati postojeća znanja i podsticati usvajanje novih vještina i kompetencija; – motivisati učenike za rad i razvoj njihovih potencijala; – razvijanje takmičarskog duha kod učenika; – sticanje proširenih znanja važnih za učenike koji žele da učestvuju na školskom, tj. međuodjeljenjskom takmičenju iz latinskog jezika; – sticanje proširenih znanja važnih za učenike koji žele da uzmu učešće na međuškolskom kvizu poznavanja antičke civilizacije, latinskih sentencija i romanizama; – sticanje dodatnih znanja za polaganje maturalnog ispita.
Nastavni sadržaji	Aktivnosti
1. Izuzeci u deklinacijama (prošireni sadržaji)	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> – samostalno uočavaju nove izuzetke u pojedinim deklinacijama i upoređuju ih sa poznatima, pronalaze primjere za navedena odstupanja; – uočavaju i nabrajaju osobenosti u nominalnoj promjeni latinskog jezika i traže odgovarajuće primjere u maternjem jeziku i jezicima koje uče i analiziraju ih.
2. Osobenosti u deklinacijama: (novi sadržaji) <ul style="list-style-type: none"> – <i>singularia tantum</i>, – <i>pluralia tantum</i>, – <i>heteroclitica</i>, – <i>heterogenea</i>, – <i>defectiva numero</i>, – <i>defectiva casibus</i>, – <i>indeclinabilia</i>, – sinonimi i antonimi 	
3. Sintaksa padeža (prošireni sadržaji) <ul style="list-style-type: none"> – genitiv: prisvojni i dioni, <u>vrijednosti</u> (novo) – dativ: prisvojni – akuzativ: vremena – ablativ: mjesta, vremena, <u>cijene</u> (novo) 	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> – samostalno istražuju funkcije pojedinih padeža u latinskom jeziku i uočavaju sličnosti i razlike sa funkcijama istih padeža u našem jeziku; – poredi sintaksu navedenih padeža u latinskom i našem jeziku i istražuje druge načine upotrebe.
4. Nepotpuna komparacija pridjeva (prošireni sadržaji)	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> – razumiju podjelu nepotpunih oblika komparacije pridjeva; – istražuju koji od ovih oblika poređenja su prihvaćeni u maternjem jeziku kao pozajmljenice, i na osnovu novih znanja definišu pravilnu upotrebu ovih oblika.
5. Građenje i komparacija priloga, izuzeci i osobenosti (prošireni sadržaji)	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> – uočavaju izuzetke i osobenosti; – samostalno definišu pravila.
6. Tehnika prevođenja = usmeno i pismeno	Učenici:

prevođenje sentencija i kraćih proznih tekstova (novi sadržaji)	– samostalno (uz upotrebu rječnika) ili uz pomoć nastavnika prevode tekstove (sentencije, anegdote, kratke tekstove u oba smjera), obogaćujući fond riječi.
7. Rimska civilizacija: svakodnevni život, porodica, škole i obrazovanje, religija, arhitektura... (prošireni sadržaji)	– istraživački projekti Učenici: – samostalno istražuju i analiziraju (služeći se internetom ili nekom vanškolskom literaturom) podatke iz historije rimske civilizacije...
8. Obilježavanje Evropskog dana jezika	Učenici: – u okviru nastave latinskog i romanskih jezika, pripremaju kraći program, tematsku izložbu, kraći video-zapis i sl.

Vrednovanje se vrši kroz evidenciju nivoa postignuća, razvoja određenih vještina tokom ostvarivanja dodatnih sadržaja iz latinskog jezika.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

a) Elementi praćenja učenika u nastavi

Provjera znanja i ocjenjivanje mora se vršiti kontinuirano i u skladu sa principima nastavnog programa. Provjeravanje i ocjenjivanje mora biti sastavni dio cjelokupnog nastavnog procesa i mora se sprovoditi prema unaprijed utvrđenim kriterijumima, koji su učeniku jasno sopšteni. Pomoć nastavniku u ovom procesu može predstavljati evidencija postignuća za svakog učenika u svakom odjeljenju, a ona bi sadržala: ocjene sa testova i pismenih zadataka, praćenje aktivnosti na času, redovnost i kvalitet izrade domaćih zadataka, učešće u vannastavnim aktivnostima itd.. Samo se na taj način može motivisati aktivnost učenika i održati pažnja. Najvažnije u nastavnom procesu je kod učenika stvoriti motivisanost za rad.

U tom smislu svaki učenikov odgovor treba vrednovati, pa čak i njegovu aktivnost prilikom objašnjavanja i usvajanja novog gradiva. Brzim pitanjima moguće je ocijeniti veći broj učenika tokom jednog časa. Vrednovanje i provjeravanje postignuća ne smije se zasnivati na greškama učenika, već na ostvarenim, pozitivnim postignućima.

Kontinuiranim praćenjem i provjeravanjem i učenik i nastavnik će dobiti neophodne povratne informacije, učenik o vlastitim postignućima, a nastavnik o stepenu ostvarenosti obrazovnih ishoda postavljenih predmetnim programom.

1. Dijagnostičko, redovno i konačno provjeravanje

Dijagnostičko provjeravanje uobičajeno se vrši početkom školske godine. Za cilj ima da ukaže na predznanje učenika, kao i za sveobuhvatnije planiranje nastavnog procesa. Kad je u pitanju Latinski jezik, zbog prirode samog predmeta (prvi put se sa njim susrijeću, nema komunikacijsku notu), ovaj način provjeravanja treba da bude baziran na postignućima učenika vezanim za postignuća iz nekih drugih predmeta, npr.: historija antičkog Rima, gramatički sadržaji iz maternjeg jezika i jezika koje učenici uče. Ovi rezultati se ne ocjenjuju, niti se koriste za rangiranje učenika.

Redovno provjeravanje se najčešće primjenjuje i to tokom čitave školske godine, a pokazuje nam u kojoj mjeri su postignuti postavljeni obrazovno-vaspitni ishodi.

Konačno provjeravanje znanja se vrši na kraju nastavne godine kao pokazatelj opšteg nivoa znanja.

2. Načini provjeravanja i ocjenjivanja vještina i sposobnosti

Sposobnost razumijevanja pisanog teksta i usmenog razumijevanja – ČITANJE I SLUŠANJE

Ocjenjivanje se sprovodi:

- usmeno – prilagođeni tekstovi za čitanje i slušanje (čitanje tekstova, prepoznavanje naglašenog sloga, označavanje akcenta na osnovu slušanja, odgovori na kraća pitanja o tekstu ili gramatičkim pravilima);
- pismeno – odgovori na pitanja o tekstu, da/ne odgovori, dopuna rečenica, popunjavanje tabela, rješavanje zadataka višestrukog izbora i sl.

Vještina usmenog izražavanja – GOVOR

Ocjenjivanje se sprovodi kroz: tačnost izgovora i pravilnost naglašavanja riječi, kroz bogatstvo leksike i pravilnu upotrebu, kroz izlaganje i primjenu gramatičkih pravilnosti, i/ili gramatičku analizu tekstova, a moguće je primijeniti aktivnosti kao: igranje uloga, prezentaciju, projektni zadatak.

Sposobnost pismenog izražavanja – PISANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje pismenog izražavanja (pisanje) se prati kroz pravopis, pravilan redoslijed riječi, jezičke i gramatičke sadržaje, kroz pravilnu upotrebu vremena, zamjenica, mjesta pridjeva i dr.

*Sadržaji iz gramatike i leksika se provjeravaju i ocjenjuju kroz sva tri načina, praćenjem više elemenata kao što su:

- sastavljanje rečenica od ponuđenih/izmiješanih riječi i izraza;
- zadaci višestrukog izbora;
- dopunjavanje pojedinih rečenica po smislu;
- transformacija rečenica;
- određivanje semantike leksema i izraza;
- proširivanje datih riječi u rečenice ili tekstove;

* Ovi elementi sadržaja iz gramatike i leksika se jedino i mogu provjeravati i ocjenjivati, s obzirom na specifičnu prirodu ovog predmeta. Za razliku od ostalih jezika koje uče, na latinskom jeziku učenici mogu da odgovaraju na kratka pitanja, dopune rečenice i sl., dok razgovorna komponenta nedostaje.

Domaći zadaci

Domaći zadaci se realizuju u cilju ponavljanja-utvrđivanja onoga što je urađeno tokom časa, razvijanja vještina i sticanja radnih navika. Domaći zadaci mogu predstavljati:

- samostalni rad svakog učenika pojedinačno, ili
- rad učenika po grupama a takav način rada podstiče učenike na druženje, podjelu obaveza, razvijanje vještine saradnje i timskog rada (npr. pažljivo slušanje i uvažavanje sagovornika);

Domaći zadaci mogu biti pisana gramatička analiza prilagođenih tekstova i njihov prevod na maternji jezik, prevodi rečenica sa latinskog jezika i na latinski jezik, provjera prevoda, objašnjenja vezana za tok rada, i dr.

Provjeravanje domaćeg zadatka treba vršiti redovno, na početku časa.

Prilikom formiranja ocjene mora se uzeti u obzir i odnos učenika prema nastavi.

Testovi

Testovi se mogu raditi poslije svake pređene tematske cjeline, a predstavljaju jednostavan način da učenik dobije povratne informacije o nivou postignuća ishoda, a nastavnik informacije o ostvarenosti ishoda. U svrhu ocjenjivanja mogu se koristiti vježbe nadopunjavanja, određivanje datih imeničkih ili glagolskih oblika, transformacija određenih oblika, i sl.

Pismeni zadaci

Pismeni zadaci se rade dva puta u toku školske godine, po jedan na kraju polugodišta. Pismeni zadaci se rade jedan (1) školski čas. Realizuju se u školi, tokom redovnog časa. Predstavljaju još jedan od načina provjere stepena usvojenosti jezičke i govorne kompetencije, tj. odnosno stepena razvoja sposobnosti pismenog izražavanja. Poželjno je da se ispravka pismenog zadatka radi već na narednom času, da bi učenik dobio povratnu informaciju (ocjenu) uz odgovarajuću analizu grešaka. Ocjena na pismenom zadatku ne treba da bude i najvažnije mjerilo prilikom zaključivanja konačne ocjene, već jedan od ključnih faktora za njeno konačno formiranje.

Raspored pisanih radova učenika (testovi i pismeni zadaci):

- **III razred** u prvom i trećem klasifikacionom periodu po jedan kontrolni rad (test) sa zadacima iz gramatike i vanjezičkog sadržaja, a u drugom i četvrtom klasifikacionom periodu po jedan pismeni zadatak (prevod rečenica sa latinskog na maternji jezik i obratno ili prevod lakšeg kontinuiranog teksta sa latinskog jezika uz pomoć rječnika);

Ako najmanje 50% učenika ne uradi pismeni zadatak za pozitivnu ocjenu, on se mora ponoviti.

Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa *Zakonom o gimnazijama*, a prema standardima koje određuju deskriptori nivoa znanja. Ocjena ne smije da bude krajnji cilj kome učenik teži, već treba da ima stimulatívni karakter i treba da bude podsticaj za dalje interesovanje učenika za nastavni predmet.

Prilikom formiranja konačne ocjene nastavnik se mora rukovoditi evidencijom postignuća učenika tokom nastavne godine (osim ocjene sa testova i pismenih zadataka, praćenje aktivnosti na času, redovnost i kvalitet izrade domaćih zadataka, učešće u vannastavnim aktivnostima, odnos učenika prema predmetu itd).

a) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja

Predloženi kriterijumi za ocjenjivanje imaju za cilj da olakšaju nastavnicima proces vrednovanja nivoa usvojenosti određenog ishoda učenja. Prilikom samog procesa ocjenjivanja učenika nastavnici moraju imati u vidu ishode učenja za određeni razred/nivo učenja.

	SLUŠANJE	ČITANJE	GOVOR	PISANJE
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> • samo malim dijelom razumije odslušane riječi; • uz veliku pomoć nastavnika prepoznaje pojedine glasove, grupe glasova i akcent; • uz veliku pomoć nastavnika ponavlja razlike između klasičnog i tradicionalnog izgovora; • određuje akcent uz brojne greške; • pogrešno ili doslovno prevodi kratke, jednostavne rečenice; • samo uz pomoć nastavnika povezuje i razlikuje novousvojene leksičke jedinice; • djelimično pronalazi i razumije jezičku poruku; 	<ul style="list-style-type: none"> • uz pomoć nastavnika djelimično tačno čita riječi i/ili kraće rečenice tj. kraće prilagođene tekstove; • djelimično u pročitanoj tekstu prepoznaje i razlikuje vrste riječi; • uz pomoć nastavnika može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); • uz pomoć nastavnika povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; • iz pročitanoj teksta, uz pomoć nastavnika, izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> • uz pomoć nastavnika izgovara glasove i skupove glasova kojih nema u maternjem jeziku; • delimično tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice, često praveći greške; • posjeduje skroman fond riječi; • uz česte greške riječnički navodi riječi; • samo djelimično razumije gramatiku i leksiku; • djelimično je usvojio prethodno obrađene sadržaje (ima poteškoća i veći broj grešaka); • rijetko može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati i analizirati usvojene sadržaje; • uz brojne greške djelimično iznosi gramatičke jedinice, recituje, igra uloge; • učestvuje u izradi jednostavnijih projektnih zadataka; 	<ul style="list-style-type: none"> • prepisuje pojedine riječi, kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; • piše morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova uz brojne greške; • uz veću pomoć nastavnika analizirani tekst prevodi dvosmjerno; • pravilna upotreba pravopisa je djelimična; • učestvuje u jednostavnijim projektnim zadacima, samostalno ili kao dio grupe; • posjeduje izuzetno skroman fond riječi;

SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> • ponavlja odslušani tekst uz manje greške; • razumije veći dio slušanog teksta, uz manju pomoć nastavnika; • uglavnom tačno odgovara na pitanja, pravilno dopunjava većinu zadatih rečenica i tabela; • može povezati većinu prethodno naučenih riječi i definicija sa novim; • uglavnom može uporediti, objasniti, povezati i razlikovati novousvojene leksičke jedinice; • uglavnom samostalno ili uz povremenu pomoć nastavnika, razumije jezičku poruku i traži osnovne informacije u odslušanom tekstu; • u odslušanom tekstu prepoznaje nove riječi i pokušava da ih, na osnovu prethodno naučenog pravilno rječnički navodi; 	<ul style="list-style-type: none"> • samostalno, prilično tačno čita uz poznavanje i poštovanje fonetskih i akcenatskih pravila; • uz manju pomoć nastavnika, prepoznaje i razvrstava vrste riječi, navodeći ih rječnički uglavnom tačno; • Izgovor i akcentat su uglavnom pravilni, a raspon vokabulara dobar, • uz sugestije i potpitanja nastavnika može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); • uglavnom samostalno povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; • iz pročitanoog teksta, samostalno izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> • u velikoj mjeri tačno izgovara glasove i skupove glasova kojih nema u maternjem jeziku; • uz manje greške koje sam ispravlja na sugestiju nastavnika, tačno akcentuje riječi; • tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice, praveći greške koje ne utiču na razumijevanje osnovnog smisla; • služi se bogatijim fondom riječi rječnički pravilno navedenih; • razumije gramatiku i leksiku, uz manja odstupanja; • usvojio je prethodno obrađene sadržaje; • uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati i analizirati usvojene sadržaje; • uz malobrojne greške iznosi gramatičke jedinice recituje, igra uloge; • učestvuje u izradi projektnih zadataka tražeći neophodne informacije, radeći samostalno ili u grupi, često ispoljavajući svoju zainteresovanost i nudeći pomoć u iznaženju rješenja za neki problem ; 	<ul style="list-style-type: none"> • piše pojedine riječi, kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; • piše, uglavnom tačnu, morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova; • uz sugestije nastavnika analizirani tekst prevodi dvosmjerno i pravopisno korektno; • eventualne greške ispravlja uz malu pomoć nastavnika; • raspon vokabulara je dobar, uz manje greške; • učenik je usvojio tvorbu i upotrebu svih gramatičkih sadržaja koji su do tog trenutka obrađeni, te ih uglavnom, uz manju pomoć nastavnika, može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati i primijeniti; • radi na projektnim zadacima, ispoljavajući kreativnost, i kooperativnost, tražeći primjere korelacije sa drugim predmetima koje uči;
---------------------	--	---	--	--

VIŠI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> • u potpunosti razumije veći dio slušanog teksta; • tačno odgovara na pitanja, pravilno dopunjava većinu zadatah rečenica i tabela, ispravlja netačne tvrdnje i povezuje riječi i njihove definicije; • može povezati većinu prethodno naučenih riječi i definicija sa novim; • može uporediti, objasniti, povezati i razlikovati novousvojene leksičke jedinice; • u potpunosti shvata jezičku poruku; • samostalno razumije jezičku poruku i traži osnovne informacije u odslušanom tekstu; • u odslušanom tekstu prepoznaje nove riječi i, na osnovu prethodno naučenog, pravilno ih rječnički navodi; 	<ul style="list-style-type: none"> • samostalno, tačno čita uz poznavanje i poštovanje fonetskih i akcenatskih pravila; • bez pomoći nastavnika, prepoznaje i razvrstava vrste riječi, navodeći ih rječnički uglavnom tačno; • izgovor i akcentat su pravilni, a raspon vokabulara dobar, • može da prepozna i odredi vrstu teksta koji je pročitao (opis osobe, pojave, događaja, kraće pismo i sl.); • samostalno povezuje pročitani tekst sa slikom ili ilustracijom; • iz pročitanoog teksta, samostalno izdvaja već poznate informacije koje se odnose na gramatiku i leksiku; 	<ul style="list-style-type: none"> • tačno izgovara glasove i skupove glasova kojih nema u maternjem jeziku; • tačno akcentuje riječi; • tačno prevodi kratke, jednostavne rečenice, praveći male greške koje ne utiču na razumijevanje osnovnog smisla, a koje odmah sam ispravlja; • posjeduje široki raspon vokabulara iz obrađenih sadržaja i rječnički ih pravilno navodi; • razumije gramatiku i leksiku; • u potpunosti je usvojio građenje i upotrebu svih prethodno obrađenih gramatičkih sadržaja; • uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati, i usmeno primijeniti usvojene sadržaje; • jasno iznosi gramatičke jedinice, recituje, igra uloge; 	<ul style="list-style-type: none"> • piše pojedine riječi, kraće rečenice, poruke sadržane u sentencijama; • piše tačnu morfološku i sintaktičku analizu kratkih rečenica, prilagođenih tekstova; • analizirani tekst prevodi dvosmjerno i pravopisno korektno; • samostalno uči i ispravlja eventualne greške; • posjeduje širok raspon vokabulara; • prethodno usvojene gramatičke sadržaje uspješno može objasniti, povezati, uporediti, razlikovati, komentarisati, analizirati, i pismeno primijeniti; • radi na projektnim zadacima, ispoljavajući kreativnost, i kooperativnost, samostalno nalazeći primjere korelacije sa drugim predmetima koje uči; • tačno i uspješno primjenjuje pravopisna pravila;
------------------	---	---	---	---

MULTIKULTURALNOST/ISTORIJA I KULTURA	
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> – uz pomoć nastavnika smješta u prostoru i vremenu osnivanje Rima i period kraljevine, republike i carstva; – prepoznaje i opisuje razvoj, širenje i značaj učenja latinskog jezika; – nabraja romanske jezike nastale na osnovama latinskog jezika, ali navodi i ostale evropske jezike na čiji razvoj je latinski jezik izvršio veliki uticaj; – uz pomoć nastavnika navodi i imenuje ličnosti iz političkog i kulturnog života, junake iz iz rane rimske istorije, mitologije i religije; – opisuje pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i uz pomoć nastavnika uočava sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – uz pomoć nastavnika uočava i imenuje i dostignuća u ostalim sferama života Rima; – uočava bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim razvija i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; – postepeno uči da toleriše i prihvata različitosti; ▪ prepoznaje i navodi osnovne informacije o kulturi i tradiciji antičkog Rima ali i zemalja čije jezike uči; ▪ počinje da razvija svijest o značaju učenja stranih jezika; ▪ pokazuje otvorenost za kulture drugih zemalja; ▪ pokušava da sagleda svoju kulturu i njeno mjesto u svjetskoj zajednici naroda;
SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> – uz povremenu pomoć nastavnika prepoznaje društveno istorijske okolnosti prije osnivanje Rima i tokom perioda kraljevine; – shvata okolnosti koje su dovele do stvaranja republike i carstva; – prepoznaje romanske jezike kao direktne nasljednike latinskog jezika i uočava uticaj latinskog jezika na naš i strane jezike koje uči; – upoređuje legende i mitove povezane s osnivanjem grada Rima, kao i značajne ličnosti, pojmove i događaje iz javnog života rimske države; – objašnjava pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i uz pomoć nastavnika komentariše sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – uz sugestije nastavnika prepoznaje društvena, religijska, filozofska i umjetnička dostignuća starih Rimljana, njihov uticaj na razvoj kasnijih istorijskih perioda tokom srednjeg vijeka, renesanse itd.; – izdvaja bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim razvija i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; ▪ pokazuje interesovanje za upoznavanje različitih kultura razmjenjujući informacije o načinu života i stavovima; ▪ prepoznaje sličnosti i razlike između vlastite i drugih kultura; ▪ počinje da sagledava svoju kulturu i tradiciju, osobenosti svog naroda i njegovo mjesto u međunarodnoj zajednici; ▪ uviđa značaj višejezičnosti;

VIŠI NIVO	<p>Samostalno objašnjava, istražuje i komentariše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – društveno istorijske okolnosti prije osnivanje Rima i tokom perioda kraljevine; – okolnosti koje su dovele do stvaranja republike i carstva; – romanske jezike kao direktne nasljednike latinskog jezika i kao i uticaj latinskog jezika na naš i strane jezike koje uči; – legende i mitove povezane s osnivanjem grada Rima, kao i značajne ličnosti, pojmove i događaje iz javnog života rimske države; – pojmove povezane sa temama iz svakodnevnog života Rimljana i sličnosti i razlike između tadašnjeg i današnjeg načina života; – prepoznaje i društvena, religijska, filozofska i umjetnička dostignuća starih Rimljana, i naročito njihov uticaj na razvoj kasnijih istorijskih perioda tokom srednjeg vijeka, renesanse itd.; – bitne karakteristike istorijskih perioda razvoja Rima i važnost građanskih vrijednosti, a samim tim i osjećaj za doprinos pojedinca životu zajednice; <ul style="list-style-type: none"> ▪ pokazuje poštovanje i želju da upozna tradiciju, jezik i kulturu antičkog Rima, ali zemalja čije jezike uči; ▪ uvažava kulturološke razlike, razvija tolerantnost i prihvatanje različitosti; ▪ njeguje stav otvorenosti i radoznalosti prema stranoj kulturi i posjeduje osnovne vještine neophodne za kritičko istraživanje i razumijevanje pojava strane i svoje kulture; ▪ sagledava svoju spostvenu kulturu, običaje i osobenosti svog naroda, njegovo mjesto u međunarodnoj zajednici; ▪ u potpunosti razumije značaj multikulturalizma i plurilingvizma;
------------------	---

ODNOS UČENIKA PREMA NASTAVI	
OSNOVNI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povremeno pokazuje interesovanje za rad; ▪ na podsticaj nastavnika učestvuje u razgovoru; ▪ rijetko postavlja pitanja i daje prijedloge; ▪ rijetko ispoljava inicijativu; učestvuje u timskom radu, ali je uglavnom pasivan; ▪ povremeno izvršava školske obaveze uz pomoć nastavnika/druga; ▪ aktivira ga nastavnikovo upozorenje na moguće negativne posljedice; ▪ povremeno kontroliše emocije i u manjoj mjeri je tolerantan za drugačije mišljenje.
SREDNJI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uglavnom je aktivan i zainteresovan za rad na času; ▪ uglavnom učestvuje u razgovoru ▪ povremeno postavlja pitanja i daje prijedloge; ▪ povremeno pokazuje inicijativu; izvršava obaveze u timu; ▪ uglavnom izvršava školske obaveze; ▪ povremeno mu je potrebno skrenuti pažnju na obaveze i propuste; ▪ uglavnom kontroliše emocije i pokazuje poželjan nivo tolerancije za drugačije mišljenje.

VIŠI NIVO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gotovo uvijek je zainteresovan i aktivno uključen u aktivnosti na času; ▪ gotovo uvijek učestvuje u razgovoru i često ga inicira; ▪ često postavlja pitanja i konstruktivne prijedloge; ▪ rado preuzima lidersku ulogu u grupi; ▪ redovno i samostalno izvršava školske obaveze; ▪ pokazuje samostalnost i odgovornost u obavljanju školskih obaveza; ▪ uspješno kontroliše emocije i pokazuje visok stepen tolerancije za drugačije mišljenje i empatije.
------------------	--

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

a) Resursi za realizaciju predmetnog programa

Materijalni uslovi

Za kvalitetnu realizaciju nastavnog programa i podsticanje motivisanosti, odnosno zainteresovanosti učenika, neophodno je i stvaranje kvalitetnih materijalnih uslova pomoću kojih će se postizati i kvalitet u nastavnom procesu. Preporučuje se izvođenje nastave u učionici koja ima dovoljno prostora i za školski namještaj (klupe, stolice, katedra), ali i prostor za odlaganje pribora, vježbanki i drugog nastavnog materijala.

Standardi i normativi

Poželjno je u nastavi koristiti kompjuter (sa stalnim priključkom na Internet), projektor, televizor, CD i DVD plejer, i dr. Pored tehničkih pomagala potrebno je koristiti i druge resurse:

- školsku biblioteku sa elementarnim bibliotečkim fondom (knjige, rječnici, gramatike, časopisi, hrestomatije sa odlomcima tekstova na latinskom jeziku);
- manju kabinetsku biblioteku sa literaturom neophodnom za rad;
- prostor u kojem se izvodi nastava latinskog jezika oplemenjen panoima, plakatima, posterima, suvenirima i sličnim edukativnim materijalom, koje škola nabavlja i/ili nastavnici izrađuju zajedno sa učenicima.

Uprava škole, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nevladinim sektorom, lokalnom upravom itd. treba permanentno da radi na stvaranju pomenutih preduslova.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Pored materijalnih resursa, za kvalitetnu nastavu latinskog jezika u specijalističkim odjeljenjima jezičke gimnazije neophodan je i kvalitetno obrazovan ljudski faktor:

- stručno–predmetnu osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje sadržaja programa i predmeta učenja);
- metodičko–didaktičku osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje savremenih metoda učenja i oblika rada sa učenicima);
- efikasnu komunikaciju sa učenicima;
- motivisanost za rad sa mladima u školi i van nje;

Prema Zakonu o gimnaziji nastavnik latinskog jezika u gimnaziji može biti lice koje ima sedmi nivo nacionalnog okvira kvalifikacija (240 odnosno 300 ECTS kredita), odgovarajućeg profila:

- profesor klasične filologije;
- diplomirani klasični filolog;
- master klasični filolog.

Nastavnik je u obavezi da redovno učestvuje u programima za stručno usavršavanje, kao i da se u kontinuitetu samostalno usavršava.

LITERATURA

• Literatura za učenike

1. Andrijašević, Ž., Camaj, M. i Klikovac, A. [2018]. *Linguam Latinam discimus 3.*; Udžbenik za treći razred gimnazije. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
2. Apicije, M. G. [1989]. O kujanju. Zagreb: Latina et Graeca
3. Aurelije, M. [2006]. Misli. Beograd: Laguna
4. D. Čolić, J. [1997]. Rečnik latinsko–srpsko–hrvatski. Fototipsko izdanje rečnika iz 1936. godine. Beograd: Dereta
5. Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P. [2005]. Latinska gramatika. Zagreb: Školska knjiga
6. Grevs, R. [1978]. Ja, Klaudije. Zagreb: Prosvjeta
7. Janković, V. [2018]. Antičke izreke. Beograd: Laguna
8. Maškin, N.A. [1978]. Istorija starog Rima. Beograd: Naučna knjiga
9. Wilkinson, F. [2011]. Mitovi i legende; Beograd: Laguna
10. Šijački-Manević, B. [2009]. Gramatika latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike
11. Žepić, M. [1989]. Latinsko-hrvatski ili srpski rječnik/prema izdanju B. Horvat-Žepić priredio Veljko Gortan. Zagreb: Školska knjiga

• Literatura za profesore

1. Andrijašević, Ž., Klikovac, A. [2012]. LATINSKI JEZIK; Priručnik za nastavnike za treći i četvrti razred gimnazije. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
2. Apicije, M. G. [1989]. O kujanju. Zagreb: Latina et Graeca
3. Bogdanović, B., Ristić, S. [1996]. Latinsko srpski rečnik. Beograd: Gutenbergova galaksija
4. Cambridge School Classics Project, [1992]. City/Country Cambridge, United Kingdom: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
5. Divković, M. [1988]. Latinsko hrvatski rječnik, Reprint izdanja iz 1900. god. Zagreb: Naprijed
6. Doroghy, Z. [1986]. Blago latinskoga jezika, citati-sentencije-poslovice-krilatice-uzrečice. Zagreb: SNL.
7. Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P. [2005]. Latinska gramatika. Zagreb: Školska knjiga
8. Grevs, R. [1978]. Ja, Klaudije. Zagreb: Prosvjeta
9. Šijački-Manević, B. [2009]. Gramatika latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike
10. Šijački-Manević, B. [1998]. Metodika nastave latinskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike
11. Musić, A. [2002]. Nacrt grčkih i rimskih starina. Zagreb: Ex libris
12. Maškin, N.A. [1978]. Istorija starog Rima. Beograd: Naučna knjiga
13. Vilhar, A. [2005]. Latinski citati. Beograd: Dereta

Elektronski izvori:

<http://www.savremena-gimnazija.edu.rs/32822/kreativni-casovi-latinskog-u-savremenoj>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true&lang=Latin>

<http://digitallatin.org/>

<http://digital.vatlib.it/>

<http://www.thelatinlibrary.com/>

<https://jezicneigre.com/latinski-jezik/>

<http://www.mrsash.com/mrsash/index.html>

<http://www.nle.org/exams.html>

<http://www.keithmassey.com/latin.html>

<https://sites.google.com/site/arioniaretuca/>

U izradi Predmetnog programa korišćeni su:

Prethodno važeći Predmetni program zasnovan na ciljevima: Predmetni program za Latinski jezik, III razred opšte gimnazije, Zavod za školstvo, Podgorica, 2016.

Međupredmetne oblasti u predmetnim programima – opšta gimnazija, Zavod za školstvo, Podgorica, 2014.

Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima učenja, Zavod za školstvo, 2017.

Strategija inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori (2014-2018), Ministarstvo prosvjete, Podgorica 2013.

Strategija za razvoj i podršku darovitim učenicima (2015-2019) sa Akcionim planom (2015-2016) - Prijedlog. Ministarstvo prosvjete, Podgorica 2014.

Pored naših, u izradi Predmetnog programa konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu:

Slovenija: LATINŠČINA Gimnazija; Splošna, klasična gimnazija. Obvezni predmet, izbirni predmet, matura, 2008.

http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2009/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_latinscina_gimn.pdf

Hrvatska: Prijedlog nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Latinski jezik.

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PredmetniKurikulumi//Latinski%20jezik,%20prosinac%202017..pdf>

Bosna i Hercegovina: NASTAVNI PLAN I PROGRAM, G I M N A Z I J A; Predmet: LATINSKI JEZIK.

https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/latinski_jezik.pdf

Srbija: Pravilnik o nastavnom planu i programu za obdarene učenike u filoloskoj-gimnaziji.

<https://www.slideshare.net/sremacinfo/pravilnik-o-nastavnom-planu-i-programu-za-obdarene-uenike-u-filoloskoj-gimnaziji>

Predmetni program **LATINSKI JEZIK za III razred opšte gimnazije** uradila je Komisija u sastavu:

Prof. dr Marko Camaj, predsjednik

Žaneta Andrijašević, članica

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **LATINSKI JEZIK** za III razred opšte gimnazije.